

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

YANGI DAVR ZAMONAVIY JAMIYATDA AXLOQIY QADRIYATLAR.

Dilnavo Ismoiljon qizi

O'zMU Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi

yo'nalishi 2-bosqich talabasi

mirqurbonovadilnavo@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada globallashuv jarayonida axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, madaniyatlararo aloqalarning kengayishi natijasida inson dunyoqarashi va axloqiy qadriyatlarida yuz berayotgan ozgarishlar tahlil qilinadi. Axloqiy qadriyatlarning jamiyat barqarorligi va inson kamolotidagi orni yoritilib, ularning yangi davr talablariga moslashuvi masalasi korib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy axloqiy qadriyatlar — ekologik masuliyat, kiberaxloq, gender tengligi va ijtimoiy masuliyat kabi tushunchalarning ahamiyati ochib beriladi. Maqolada milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, yoshlar tarbiyasida ularning ornini kuchaytirish va manaviy taraqqiyotni taminlash yollari ilmiy asosda tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Axloqiy qadriyatlar, kiberaxloq, ijtimoiy masuliyat, globallashuv, gender tenglik, ekologik masuliyat.*

Kirish. Insoniyat tarixining har bir bosqichi oziga xos ijtimoiy, siyosiy va manaviy ozgarishlar bilan kechadi. Bugungi globallashuv davrida axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, turli madaniyatlar ortasidagi aloqalarning kengayishi insonning dunyoqarashi, turmush tarzi va albatta, axloqiy qadriyatlariga ham katta tasir kordatmoqda. Shu sababli yangi davrda axloqiy qadriyatlarni saqlash va ularni zamon talablariga moslashtirish masalasi nihoyatda dolzarb bolib bormoqda.

Axloqiy qadriyatlarning mohiyati. Axloqiy qadriyatlar — bu inson va jamiyat hayotini manaviy jihatdan boshqaruvchi meyorlar majmuasidir. Ular halollik, adolat, vijdon, hurmat, mehr-oqibat, sadoqat kabi tushunchalarda namoyon boladi. Mazkur qadriyatlar jamiyatda tinchlik, ozaro ishonch va barqarorlikni taminlaydi. Yangi davrning tasiri: Bugungi davrda inson faoliyati axborot texnologiyalari bilan chambarchas bogliq. Internet, suniy intellekt, ijtimoiy tarmoqlar orqali insonlar bir-biri bilan tez aloqa qiladi, turli madaniy qadriyatlar aralashadi. Bu holat bir tomondan inson tafakkurini boyitsa, ikkinchi tomondan milliy axloqiy qadriyatlarga befarqlik, istemolchilik kayfiyatining ortishiga olib kelmoqda. Masalan, ayrim yoshlar moddiy farovonlikni manaviy boylikdan ustun qoyishmoqda. Bu esa axloqiy qadriyatlarning zaiflashuviga sabab bolmoqda.

Zamonaviy dunyoda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni asrab-avaylash va mustahkamlash jamiyatning asosiy vazifalaridan biridir. Bu jarayonda fan va ta'lim asosiy rol o'ynaydi, chunki ular odamlarning dunyoqarashi va qadriyat yo'nalishlarini shakllantiradi. Milliy o'zlikni asrash, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash har bir fuqaroning kamol

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

topishi uchun qulay shart-sharoit yaratish imkonini beradi. Shunga qaramay, milliy qadriyatlarimiz hanuz kuchli. Ota-onaga hurmat, ozaro mehr-oqibat, halollik, Vatanni sevish, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat kabi qadriyatlar ozbek xalqining manaviy hayotida muhim orin tutmoqda. Ular yoshlar tarbiyasida ham hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimiz aholisining 30 foizi 14 dan 30 yoshgacha bo'lgan yoshlardir. Ularning ta'lim olishi, kasb-hunar egallashi uchun zamonaviy sharoit va imkoniyatlar yaratilgan. Shu bilan birga, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishni tashkil etish dolzarb masala hisoblanadi. Yoshlar qanchalik ma'naviy barkamol bo'lsa, turli yot illatlarga qarshi immuniteti ham shuncha kuchli bo'ladi

Zamonaviy axloqiy qadriyatlarning shakllanishi. Zamonaviy jamiyatda yangi axloqiy qadriyatlar ham paydo bolmoqda. Masalan:

- Ekologik masuliyat — tabiatni asrashni insoniy burch deb bilish;
- Kiberaxloq — internet madaniyatiga rioya qilish, hurmatli muloqot yuritish;
- Gender tengligi — erkak va ayol ortasidagi tenglikka hurmat bilan qarash;
- Ijtimoiy masuliyat — har bir insonning jamiyat oldidagi burchini his etishi.

Ekologik masuliyat — bu insonning atrof-muhitga nisbatan ongli, ehtiyotkor va masuliyatli munosabatini anglatadi. U tabiat boyliklaridan oqilona foydalanish, ularni asrash, ifloslanishning oldini olish va kelajak avlodlarga soglom ekologik muhit qoldirish majburiyatidir. Ekologik masuliyat — bu har bir inson, tashkilot va davlat zimmasidagi burch bolib, u tabiat bilan uygun hayot kechirish va insoniyatning barqaror kelajagini taminlashga xizmat qiladi.

Kiberaxloq — bu insonlarning internet va raqamli texnologiyalar muhitida ozini togri, madaniyatli hamda masuliyatli tutish qoidalidir. U axloq meyorlarini virtual dunyoda — ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, onlayn oyinlar, va elektron pochta orqali muloqotda qo'llashni anglatadi. Kiberaxloqning ahamiyati: Internetda xavfsiz va tinch muhitni saqlashga yordam beradi. Yoshlarni yomon odatlar, kiberjinoyatlar va yolg'on malumotlardan himoya qiladi. Jamiyatda raqamli madaniyatni shakllantiradi. Kiberaxloq — bu zamonaviy davrning zarur qadriyati bolib, har bir inson internetda ham axloqiy va masuliyatli bolishi kerak ekanligini bildiradi.

Gender tenglik tamoyili — bu erkaklar va ayollar hayotning barcha sohalarida teng huquq va imkoniyatlarga ega bolishi tamoyilidir. Yani, insonning jinsi (ayol yoki erkak) uning huquqlari, talim olish, mehnat qilish, siyosiy hayotda ishtirok etish yoki oz fikrini bildirish imkoniyatlarini cheklamasligi kerak. Gender tenglik tamoyili — bu nafaqat ayollarning huquqlarini himoya qilish, balki jamiyatda adolat, barqarorlik va taraqqiyotni taminlashning muhim shartidir.

Ijtimoiy masuliyat — bu insonning jamiyat, davlat va atrofdagilarga nisbatan burch va javobgarligini anglashidir. Yani, har bir fuqaro oz xatti-harakatlari jamiyat taraqqiyotiga, boshqalarning hayotiga tasir qilishini tushunib, ularni foydali yonalishda amalga oshirishi kerak. Ijtimoiy masuliyatning turlari: Shaxsiy masuliyat, oilaviy masuliyat, talimdagi masuliyat, mehnatdagi masuliyat, fuqarolik masuliyati kabilar ijtimoiy masuliyatni asosiy

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

turlari hisoblanadi. Ijtimoiy masuliyatning ahamiyati: Jamiyatda tartib, totuvlik va adolatni taminlaydi. Insonlar ortasida ishonch va hamkorlikni kuchaytiradi. Taraqqiyot va farovonlikka olib keladi. Ijtimoiy masuliyat — bu har bir fuqaroning oz jamiyatiga bolgan fidoyiligi va vijdonli fuqarolik burchini bajarishidir. Har kim oz masuliyatini chuqur his qilsa, jamiyat yanada barqaror va baxtli boladi. Bu qadriyatlar insonni nafaqat milliy, balki jahon miqyosida yetuk shaxs sifatida shakllantiradi. Bizning bugungi kundagi vazifamiz esa manaviy taraqqiyotni taminlash va sohani yangi bosqichga olib chiqishdan iborat.

Xulosa qilib aytganda, yangi davrda axloqiy qadriyatlar ozgarib, yangicha mazmun kasb etmoqda. Ammo ularning asosiy mohiyati — insonparvarlik, adolat, halollik, mehr-oqibat va vijdonlilik — doimo saqlanib qolmoqda. Har bir inson, ayniqsa, yoshlar zamonaviy texnologiyalar asrida yashar ekan, oz milliy va manaviy ildizlariga sodiq bolishi, yangi qadriyatlarni esa togri yonalishda qabul qilishi zarur. Faqat shundagina jamiyat manaviy jihatdan barkamol, axloqan pok va adolatli bolib rivojlanadi.

- “Yangi Ozbekiston — marifatli jamiyat” konsepsiyasini amalga oshirish.
- Ozbek xalqining milliy qadriyatlari va manaviy merosini asrab-avaylash, keng ommalastirish hamda rivojlantirishni davlat tomonidan qollab-quvvatlash.
- Ommaviy axborot vositalarida, ijtimoiy tarmoqlarda xolis axborotlarni oz vaqtida berib borish orqali yolg'on malumotlar tarqalishining oldini olish.
- Manaviy tarbiyani baholashning ilmiy asoslangan indikatorlarini ishlab chiqish.
- Maktablarni chinakam manaviyat va marifat, madaniyat ochogiga aylantirish uchun talim-tarbiyaning interaktiv usullarini qollash.
- Mafkuraviy xurujlarga qarshi milliy goya asosida birgalikda kurashish, oila, maktab va mahalla hamkorligini mustahkamlash va shu asosda manaviy tarbiyaning uzviyligini taminlash konikmasini shakllantirish.

- “Yoshlar — Yangi Ozbekiston bunyodkorlari” shiori ostida “Yangi Ozbekiston — Uchinchi Renessans” goyasining royobga chiqarilishini taminlash ko'zda tutilgan.

“Yangi Ozbekiston — marifatli jamiyat” konsepsiyasi mamlakatimiz taraqqiyotining manaviy, madaniy va intellektual asoslarini mustahkamlashga qaratilgan muhim dasturiy hujjatdir. Unda inson omiliga, yosh avlod tarbiyasiga va manaviyatni yuksaltirishga alohida etibor qaratilgani dolzarb ahamiyatga ega. Xalqimizning boy milliy qadriyatlari va manaviy merosini asrab-avaylash, uni yoshlar ongiga singdirish orqali biz nafaqat otmishdan faxrlanamiz, balki kelajak uchun mustahkam poydevor yaratamiz. Ommaviy axborot vositalarida xolis va haqqoniy malumotlar berilishi esa jamiyatda soglom fikr muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Maktablarning manaviyat va marifat maskaniga aylanishi, interaktiv talim usullarining keng qollanishi yoshlarning ijodkorlik salohiyatini ochadi. “Yoshlar — Yangi Ozbekiston bunyodkorlari” shiori bugungi avlodni Vatanga sadoqat, mehnatsevarlik va ilmga intilish ruhida tarbiyalashning ifodasidir. Umuman olganda, ushbu strategiyada ilgari surilgan tashabbuslar har bir fuqaroning manaviy yuksalishiga, jamiyatning birligiga hamda “Uchinchi Renessans” goyasining amaliy hayotda royobga chiqishiga xizmat qiladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Gladkix V.V., Pankova E.I. Integrasiya nauki i obrazovaniya kak effek-tivnoe sredstvo soxraneniya i ukrepleniya duxovno-nravstvennix sennostey // Vestnik Tambovskogo universiteta. Seriya: Gumanitarnie nauki. 2023. T. 28. № 3. S. 580-591.

2. “Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish strategiyasi: mavjud vaziyat va rivojlantirish istiqbollari” mavzusidagi ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to‘plami, Kirish. Toshkent, 2019 yil.

3. 2022 — 2026-yillarga moljallangan Yangi Ozbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi.

